

جرایم رایانه ای

علیه محرمانگی داده‌ها

✓ دسترس غیر مجاز

✓ شنود غیر مجاز

✓ جاسوسی رایانه‌ای

www.ketab.ir

اعظم قربانی نژاد کوهستانی

سرشناسه	: قربانی نژاد کوهستانی، اعظم، ۱۳۶۸ -
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: جرایم رایانه‌ای: علیه محرمانگی داده‌ها (دسترسی غیرمجاز شتود غیرمجاز جاسوسی رایانه‌ای) اعظم قربانی نژاد کوهستانی.
مشخصات نشر	: تهران: فرهوش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۸ ص.
شابک	: 978-600-495-204-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۴۱.
موضوع	: جرایم کامپیوتری -- قوانین و مقررات-- ایران
موضوع	: Computer crimes -- Law and legislation-- Iran
رده بندی کتب	: ۱۳۹۶ ج ۴ ق/ک MH۸۰/ KM
رده بندی دیو:	: ۳۴۳/۵۵۰۹۹۴۴
شماره کتابشناسی	: ۴۰۱۹۱

جرایم رایانه‌ای (سلبه محرمانگی داده‌ها)

- ✓ دسترسی غیر مجاز
- ✓ شتود غیر مجاز
- ✓ جاسوسی رایانه‌ای

اعظم قربانی نژاد کوهستانی

ناظر فنی: ناهید ایرانی‌شاهی

صفحه آرا: اکرم ملک نژاد

طراح جلد: رضا کاوه

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است.

آدرس: تهران - میدان انقلاب اسلامی، خیابان کارگر شمالی بالاتر از خیابان فرصت شیرازی، نبش کوچه جعفرزادگان - پلاک ۱۰۷۸

نمایشگاه و فروشگاه مرکزی: میدان انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ساختمان پارسا، پلاک ۲۶ طبقه ۱ و -

تلفن: ۰۹۱۰۷۸۹۲۷۲۷ و ۰۶۶۹۳۱۶۶۹ دورنگار: ۸۹۷۸۴۵۵۸

وب سایت: www.farhoshpub.com

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۵	فصل اول: تاریخچه
۱۵	مبحث اول: تاریخچه‌ای از جرائم رایانه‌ای در دنیا
۱۶	مبحث اول: ماهیت تاریخی جرائم سایبر
۱۶	بند اول: نسل اول جرائم رایانه‌ای
۱۸	بند دوم: نسل دوم جرائم رایانه‌ای
۱۹	بند سوم: نسل سوم جرائم رایانه‌ای
۲۲	گفتار دوم: محرمانگی و جانمندی آن
۲۵	گفتار سوم: تاریخچه‌ای از جرائم سایبر علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌ها در ایران
۲۶	بند اول: تاریخچه رایانه در ایران
۲۸	بند دوم: جرائم رایانه‌ای و سایر قوانین مربوطه در ایران
۳۳	مبحث دوم: مفاهیم و مبانی
۳۳	گفتار اول: تعریف مفاهیم
۳۳	بند اول: جرم و تعریف آن
۳۵	بند دوم: رایانه و مفاهیم مرتبط
۴۰	گفتار دوم: تعریف جرائم رایانه‌ای
۴۱	بند اول: تعریف سازمان ملل متحد از جرم رایانه‌ای
۴۲	بند دوم: تعریف سازمان همکاری و توسعه اقتصادی از جرم رایانه‌ای
۴۲	بند سوم: تعریف جرم رایانه‌ای از دیدگاه شورای اروپا
۴۳	بند چهارم: جرم رایانه‌ای در قوانین ایران
۴۵	گفتار سوم: جایگاه جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌ها در طبقه بندی جرائم رایانه‌ای
۴۶	بند اول: طبقه بندی سازمان ملل متحد
۴۶	بند دوم: طبقه بندی کنوانسیون بوداپست

- بند دوم: جرائم کامپیوتری علیه دولت‌ها..... ۴۸
- بند سوم: طبقه بندی شورای اروپا..... ۴۸
- بند چهارم: طبقه بندی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه..... ۴۹
- بند پنجم: طبقه بندی سازمان پلیس جنایی بین المللی..... ۵۰
- بند ششم: انواع جرائم در فضای سایبر..... ۵۱
- گفتار چهارم: ویژگی‌های جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی..... ۵۲
- بند اول: تخصصی و علمی بودن..... ۵۵
- بند دوم: دارای حیثیت عمومی و خصوصی بودن..... ۵۵
- بند سوم: پیچیدگی خاص..... ۵۶
- بند چهارم: دشوار بودن تعیین صلاحیت کیفری..... ۵۶
- بند پنجم: جهانگردی..... ۵۷
- بند ششم: دشوار بودن کشف بزهکار..... ۵۷
- فصل دوم: جرائم علیه محرمانگی داده‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی..... ۵۹**
- مبحث اول: دسترسی غیرمجاز..... ۵۹
- گفتار اول: ویژگی‌های دسترسی غیرمجاز..... ۶۰
- بند اول: ویژگی‌های عمومی..... ۶۰
- بند اول: مفهوم و ماهیت بزه دسترسی غیر مجاز..... ۶۲
- بند دوم: جایگاه و طبقه بندی دسترسی غیر مجاز..... ۶۵
- بند سوم: دسترسی غیر مجاز و جرائم رایانه‌ای دیگر..... ۶۶
- بند چهارم: مرتکب و بزه دیده دسترسی غیرمجاز..... ۶۶
- بند پنجم: آثار جرم دسترسی غیرمجاز..... ۶۷
- گفتار دوم: ارکان تشکیل دهنده دسترسی غیرمجاز در حقوق کیفری..... ۶۸
- بند اول: رکن مادی..... ۶۸
- بند دوم: رکن معنوی..... ۷۵
- بند سوم: رکن قانونی..... ۷۶
- بند چهارم: مجازات پاسخ‌های کیفری در برابر دسترسی غیرمجاز..... ۷۶
- مبحث دوم: شنود غیرمجاز..... ۸۰
- گفتار اول: ویژگی و ماهیت جرم شنود غیر مجاز..... ۸۱

۸۲	بند اول: مفهوم شنود و اقسام آن
۸۳	بند دوم: ماهیت عمومی شنود غیر مجاز
۸۶	گفتار دوم: ارکان شنود غیر مجاز
۸۶	بند اول: رکن مادی
۸۹	بند دوم: رکن روانی
۹۰	بند سوم: ارکان قانونی یا ابعاد کیفری شنود غیرمجاز در عرصه فن آوری اطلاعات و ارتباطات
۹۶	مبحث سوم: جاسوسی رایانه‌ای
۹۷	گفتار اول: ویژگی‌ها و انواع جرم جاسوسی رایانه‌ای
۹۸	بند اول: مفهوم جاسوسی رایانه‌ای
۱۰۱	بند دوم: انواع جاسوسی رایانه‌ای و جاسوسی اینترنتی
۱۰۲	بند سوم: جاسوسی رایانه‌ای و تفاوت آن با جاسوسی‌های سنتی
۱۰۶	گفتار دوم: ارکان جاسوسی رایانه‌ای
۱۱۰	بند اول: رکن مادی
۱۱۵	بند دوم: رکن روانی جاسوسی رایانه‌ای
۱۱۶	بند سوم: رکن قانونی و مجازات جرم جاسوسی رایانه‌ای
۱۱۸	گفتار سوم: تروریسم و جاسوسی سایبری
۱۲۲	مبحث چهارم: پیشگیری از جرائم علیه محرمانگی داده‌ها و سامانه‌ها
۱۲۳	گفتار اول: پیشگیری از جرائم در فضای سایبر
۱۲۴	بند اول: پیشگیری از جرائم سایبری باتوجه به عناصر جرم
۱۲۶	بند دوم: پیشگیری وضعی از جرائم در فضایی سایبر
۱۲۷	بند سوم: پیشگیری از جرائم و آزادی بیان و جریان آزاد اطلاعات
۱۲۹	گفتار دوم: نقش دادستان برای پیشگیری از وقوع جرم
۱۳۱	گفتار سوم: نقش مردم در پیشگیری از وقوع جرائم
۱۳۳	منابع و مأخذ

پیشگفتار

تولید اطلاعات و انتقال سریع آن توسط فن آوری‌های نوین موجب افزایش تغییرات اجتماع و اقتصادی پیش بینی نشده گردیده است. اما پیشرفت‌های مذکور حائز جنبه‌های خطرناکی نیز می‌باشند که بیدایش انواع جدید جرائم و همچنین بهره برداری از فن آوری جدید در ارتکاب جرائم سنتی بخشی از آن به شمار می‌رود. فن آوری‌های بوجود آمده در عرصه ارتباطات و اطلاعات ما اهمیت قانونی موجود را نیز دچار چالش‌هایی نموده است. پیشرفت‌های مذکور با ظهور شبکه‌ها، ابرشاه راه‌های اطلاعاتی از جمله اینترنت گسترش پیدا کرده است که از طریق آنها هر فردی قادر خواهد بود که به تمامی خدمات اطلاعات الکترونیک، گذشته از اینکه کجای این جهان مستقر شده‌اند؛ دسترسی داشته باشد. کاربران از طریق اتصال به سرویس‌های اطلاعات و ارتباطات، نوعی فضای عام بنام فضای مجازی را پدید آورده‌اند که متأسفانه این فضا نیز مورد سوءاستفاده مجرمین و اخلال‌گران قرار گرفته است. در یک تقسیم بندی کلی می‌توان جرائم اطلاعات را از لحاظ فلسفه قانونگذاری و قوانین حاکم بر آنها، به دو گروه تقسیم کرد.

گروه اول شامل طیفی از جرائم رایانه‌ای است که با قوانین موجود جرائم کلاسیک قابل تعقیب و مجازات هستند و نیازها به قانون گذاری جدید ندارند. این گروه خود شامل انواع مختلفی از جرائم است و می‌توان آنها را به جرائم علیه اشخاص، اموال، امنیت و آسایش عمومی، اخلاق و عفت عمومی و خانواده دسته بندی نمود.

گروه دوم شامل طیفی از جرائم رایانه‌ای است که دسته‌ای از آن، جرائم جدیدی هستند که ارتکاب آنها قبل از بیدایش فناوری اطلاعات به هیچ وجه امکان پذیر نبوده است، مانند دستیابی غیرمجاز، شنود غیرمجاز، اخلال در داده و اخلال در سیستم.

از طرف دیگر میزان استفاده از اینترنت طی سال‌های اخیر به طور تصاعدی افزایش پیدا کرده است. متأسفانه به موازات افزایش کاربردی اینترنت و تجارت الکترونیکی شاهد افزایش خاصی در میزان جرائم سایبری نیز بوده‌ایم. بنابراین حقوق جزا می‌بایست با ایجاد و تأسیس مفاهیم و نهادهای نوین، تدابیر لازمی متناسب با این پیشرفت‌های تکنولوژیکی پیش بینی نموده و همچنین فرصت‌های پیچیده‌ای که جهت سوءاستفاده از تسهیلات محیط سایبر فراهم آمده است را در نظر داشته باشد. قانون مجازات جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ نیز با پذیرش اهمیت این تحولات و پیشرفت‌های دنیای رایانه، مقررات نسبتاً جامعی را برای مقابله با پدیده‌های مجرمانه رایانه‌ای من جمله جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی پیش بینی و در صدد جلوگیری از مجرمان جدید است.

با توجه به این روند، اهمیت موضوع جرائم رایانه‌ای می‌توان گفت امروزه جرائم رایانه‌ای به مفهوم عام و جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی به مفهوم خاص به عنوان یک مسأله در سطح عمومی و قانونگذاری مطرح بوده و هر روز نیز دامنه آن وسیع‌تر و گسترده‌تر می‌شود لذا با توجه به مطالب مطروحه، جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی و دستیابی به جزئیات قوانین و مقررات مربوطه در رابطه با موضوع از اهمیت و ضرورت این کتاب به شمار می‌رود که به نظر می‌رسد در این ارتباط مطالعه‌ای منسجم و جاری انجام یافته است.

انسان در مسیر پرفراز و نشیب زندگی خود شاهد تحولات و دست‌خوشی‌های زیادی است و عوامل مختلفی ممکن است در به وجود آمدن آنها نقش داشته باشد. علم حقوق یا به پای بشر از ساده‌ترین جوامع تا پیچیده‌ترین آنها راهی را طی نموده و در قالب‌های متفاوت از جمله سیاست کیفری، تعیین اعمال مجرمانه و اجرای مجازات‌ها به نیازهای هر زمان پاسخ داده است؛ از جمله اعمالی که مورد مذمت ادیان الهی و اخلاق عمومی جوامع بوده، ورود به اسرار مردم است که متأسفانه با گسترش عرصه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات آفت‌های این پدیده شگرف نیز از پیچیدگی‌های خود برخوردار است. هر چند تمامی جرائم، امنیت کشور و آسایش عمومی را خدشه‌دار می‌سازند لیکن این خصیصه در برخی از آنها

روشن‌تر و ملموس‌تر است، به عبارت دیگر جرائمی وجود دارند که به طور مستقیم با مفاهیم امنیت ملی و آسایش عمومی در ارتباط می‌باشند. مانند جاسوسی رایانه‌ای، همچنین باید اشاره کرد بسیاری از اعمال مجرمانه‌ای که در فضای فیزیکی و ملموس قابل تحقق هستند، در فضای مجازی نیز امکان فعلیت دارند. تحقق جرائم در فضای مجازی، با تکیه بر ابزارهای ناشی از پیشرفت علوم و فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات امکان‌پذیر است و شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای نظیر اینترنت یا شبکه‌های محلی تلفن همراه، بستر مناسبی را برای بسیاری از فعالیت‌های مجرمانه، بویژه انواع سازمان‌یافته آن، فراهم کرده است. ارتکاب جرائم در این فضا، از برخی جهات آسان‌تر و فرار از تبعات قضایی آن به مراتب امکان‌پذیر است و جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی نیز این امر را ميسر نمی‌باشد لذا در راستای بسط و گسترش این نوع جرائم، قانون جرائم رایانه‌ای ایران با پیروی از کنوانسیون بوداپست، نخست بار در حقوق کیفری ایران به طور روشن به بزه‌های ضد محرمانگی پرداخت. در فصل یکم این قانون با عنوان جرائم علیه محرمانگی داده‌ها و سیستم‌ها، رایانه‌ای و مخابراتی می‌توان دید که ارزش پشتیبانی شده نه به طور مستقیم شخص است و نه داده یا سامانه‌اش؛ بلکه این ارزش، محرمانگی داده و سامانه است؛ چیزی که دارنده آن می‌خواهد دیگران از درون یا درون مایه آنها آگاه گردند. که در سه مبحث دسترسی غیرمجاز، شنود غیرمجاز و جاسوسی رایانه‌ای مورد بحث واقع شده است.

مقدمه

محرمانگی ویژگی برجسته بخشی از زندگی انسان‌ها و فرمانروایی دولتهاست که نمی‌خواهد در سران را از اطلاعات خویش آگاه سازند. انسان‌ها از همان آغاز آفرینش چه به جهت آنچه در نهاد آنها سرشته شده است و چه به دلیل خواست‌ها و برداشت‌های پیوند یافته با سپهر پیرمونی، نیازهای زمان و مکان، می‌کوشیدند تا همواره بخشی از گوشه‌های زندگی خود را از دیدن همان پنهان دارند. پنهان داشتن آنچه که انسان‌ها به دنبال آن بودند، نه تنها سبب می‌شد تا جرایم در آن حوزه دست‌اندازی نکنند، بلکه همین ناآگاهی دیگران به چگونگی و چستی آن بحران پنهان، برای پنهان کننده نیروآور بود به گونه‌ای که ناآگاهی به آنچه دیگری از آن آگاه است، نوعی ناتوانی و شکست به شمار می‌آمدلذا امروزه پیشرفت تکنولوژی و علم، همواره با پیدایش چالش‌های جدید در زمینه ارتکاب جرم و اعمال مجرمانه همزمان بوده است که به خصوص عصر کامپیوتر و اینترنت موج جدیدی از جرائم مرتبط را نیز به همراه داشته است. در این جهت تولید اطلاعات و انتقال سریع آن توسط فن‌آوری‌های نوین موجب افزایش تغییرات اجتماعی و اقتصادی پیش بینی نشده گردیده است. اما پیشرفت‌های مذکور حائز جنبه‌های مثبتی نیز می‌باشند که پیدایش انواع جدید جرائم و همچنین بهره برداری از فن‌آوری جدید در ارتکاب جرائم سنتی بخشی از آن به شمار می‌رود. فن‌آوری‌های بوجود آمده در عرصه ارتباطات و اطلاعات مفاهیم قانونی موجود را نیز دچار چالش‌هایی نموده است. پیشرفت‌های مذکور با ظهور شبکه‌ها و ابرشاه راه‌های اطلاعاتی از جمله اینترنت گسترش پیدا کرده است که از طریق آنها هر فردی قادر خواهد بود که به تمامی خدمات اطلاعات الکترونیک، گذشته از اینکه کجای این جهان مستقر شده‌اند؛ دسترسی داشته باشد. کاربران از طریق اتصال به

سرویس‌های اطلاعات و ارتباطات، نوعی فضای عام بنام فضای مجازی را پدید آورده‌اند که متأسفانه این فضا نیز مورد سوءاستفاده مجرمین و اخلال گران قرار گرفته است. بنابراین حقوق جزا بایستی با ایجاد و تأسیس مفاهیم و نهادهای نوین، تدابیر لازمی متناسب با این پیشرفت‌های تکنولوژیکی پیش بینی نموده و همچنین فرصت‌های پیچیده‌ای که جهت سوءاستفاده از تسهیلات محیط سایبر فراهم آمده است را در نظر داشته باشد. قانون مجازات جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ نیز با پذیرش اهمیت این تحولات و پیشرفت‌های دنیای رایانه، مقررات نسبتاً جامعی را برای مقابله با پدیده‌های مجرمانه رایانه‌ای من جمله جرائم علیه محرمانگی داده‌ها از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی پیش بینی و با تعیین تدابیر لازم برای کشف، تعقیب، تفتیش، توقیف، حفظ و نگهداری از مدارک و دلایل ناشی از محیط‌های دیجیتال و الکترونیکی در صدد جلوگیری از سوءاستفاده مجرمین جدید است.